

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Kulovaara, Kari

Title: Žižek: Terrorismin ja pakolaisuuden poliittinen ekonomia

Year: 2017

Version:

Please cite the original version:

Kulovaara, K. (2017, 5.5.2017). Žižek: Terrorismin ja pakolaisuuden poliittinen ekonomia. Poliitikasta. <http://politiikasta.fi/zizek-terrorismin-ja-pakolaisuuden-poliittinen-ekonomia/>

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Žižek: Terrorismin ja pakolaisuuden poliittinen ekonomia

5.5.2017 [politiikasta](#) Artikkelit, [Kari Kulovaara](#)0

Kuva: Into

Arvio: Slavoj Žižek: *Uusi luokkataistelu: terrorismin ja pakolaisuuden todelliset syyt*. Into, 2017. Suomentanut Miika Luoto.

Uusi luokkataistelu on kiistellyn Slavoj Žižekin esitys terrorismin ja pakolaisuuden todellisesta syystä: globaalista kapitalismista, joka ajaa ihmiset uuteen luokkataisteluun.

Slavoj Žižek (s. 1949) on nykyfilosofista kuuluisin ja kiistellyin. Mitä politiikkaan tulee, tylsyydestä häntä ei ainakaan voi moittia. Esimerkiksi marraskuussa 2016 juuri ennen Yhdysvaltojen presidentinvaaleja Žižek kohahdutti laajalti todetessaan, että hän äänestäisi **Hillary Clintonin** sijaan ennemmin **Donald Trumpia**.

Žižekin lausunnon takana oli toki sinänsä ovela ajatus, jonka mukaan Trumpin valinta saisi Yhdysvaltojen jähmettyneeseen puoluepolitiikkaan väistämättä uutta liikettä, joka koituisi lopulta demokraattipuolueen eduksi. Joka tapauksessa lukuisat ihmiset provosoituivat tokaisusta, ja muun muassa **Noam Chomsky** vertasi Žižekin lausuntoa 1930-luvun intellektuelleihin, jotka toivottivat **Adolf Hitlerin** tervetulleeksi valtaan.

Žižek on varmasti onnistunut ärsyttämään monia myös tänä vuonna suomeksi ilmestyneellä teoksellaan *Uusi luokkataistelu*. Kirjan alkuperäinen versio *Der neue Klassenkampf* julkaistiin vuonna 2015 vain vähän Pariisin terrori-iskujen jälkeen.

Kirjan pyrkimyksenä vaikuttaa olleen Žižekin intellektuaalinen halu selittää, miksi Eurooppa on ajautunut terroristien kohteeksi ja mitä tälle asialle olisi tehtävissä.

Sivumäärältään pienen kirjan suurena pyrkimyksenä vaikuttaa olleen Žižekin intellektuaalinen halu selittää itselleen ja muille, miksi Eurooppa on ajautunut terroristien kohteeksi ja mitä tälle asialle olisi tehtävissä.

Samalla teksti on myös Žižekin oma moraalinen kannanotto, joka tähdentää eurooppalaisten velvollisuutta tuomita heihin kohdistuvat terrori-iskut ehdottomasti, ilman minkäänlaisia ”lieventäviä asianhaaroja”. Hänen mielestään näin ei ole tapahtunut, ja hän pyrkii erittelemään syytä siihen.

Eurooppalaiset kyvyttömiä ymmärtämään terrorismia

Žižek kuvaa Euroopan eläneen pitkään eräänlaisen kupolin sisällä, jossa se on kokenut olevansa suojassa pahalta maailmalta. Tätä kupolia on pitänyt yllä ennen kaikkea Eurooppaa rikastuttanut globaali kapitalismi mutta myös oma länsimainen kulttuurimme, joka on tuudittanut kansalaiset valheelliseen turvallisuudentunteeseen.

Eurooppalaiset ovat tottuneet näkemään maailman kauheutta pääasiassa etäältä omien tv-ruutujensa kautta, ja kun väkivalta kaikkine hirveyksineen on yhtäkkiä tullutkin lähelle, eurooppalaiset vaikuttavat menneen sokinomaiseen epäuskoon.

Eurooppalaisten kyvyttömyys kohdata terrorismia heijastuu Žižekin katsannossa puhetapoihin, joilla terrorismia on käsitelty.

Eurooppalaisten kyvyttömyys kohdata terrorismia heijastuu Žižekin katsannossa puhetapoihin, joilla terrorismia on käsitelty. Hänen katsannossaan eurooppalaiset ovat olleet liian taipuvaisia etsimään terrorismin syytä omasta itsestään ja tekemään sitä kautta ymmärrettävämmäksi sen, miksi ulkopuolelta tuleva paha pyrkii kupolimme sisään.

Žižek esittää, että terrorismin käsittely on kytkeytynyt eurooppalaisessa keskustelussa ajatukseen eräänlaisesta perisyntinä olevasta länsimaisesta kulttuuri-imperialismista ja sisäsyntyisestä rasismista. Toisaalta taas julkista keskustelua terrorismista ovat hankaloittaneet oletukset siitä, että länsimaisen elämäntavan puolustaminen olisi itsessään rasistista tai että islamin kritisoiminen olisi islamofobiaa.

Žižek vaikuttaakin ajattelevan, että eurooppalaiset kamppailevat yhtä lailla itsensä kuin terrorismin ja pakolaisongelman kanssa: yhtäältä eurooppalaiset jakautuvat naiiviin ”rajat auki”-ajatteluun, toisaalta taas populismiin ja vierasvihamielisyyteen.

Kumpikin ajattelutapa on haitallinen. Naiivius estää tehokkaan taistelun terrorismia vastaan, mutta toisaalta vakavan uhan muodostavat myös populistien ajamat menetelmät eurooppalaisen elämäntavan suojelemiseksi.

Maailmanlaajuinen talousjärjestelmä ajaa epätoivoon

Žižekin kritiikin kärkenä on ajatus, jonka mukaan terrorismin (ja laajemmin pakolaisuuden) syytä käsittelevässä keskustelussa on vallalla liiallinen Eurooppa-keskeisyys, jossa keskitytään hakemaan syytä pelkästään omasta maankolkastamme.

Tällainen Eurooppa-keskeinen maailmankuva ei kuitenkaan huomioi sitä, että aikaamme määrittää ennen kaikkea globaali kapitalismi.

Globaalissa kapitalismissa ei Žižekin mukaan ole enää mitään erityisesti eurooppalaista, ja hänestä sitä voisi yhtä hyvin kritisoida vaikkapa ”aasialaisista arvoista”. Žižek näkeekin varsin ironisena sen, että yhtäällä länsimaisuutta vaikuttavat kritisoivan eniten juuri ne tahot, jotka toisaalla haluaisivat pehmentää globaalin kapitalismin negatiivisia seurauksia toteuttamalla nimenomaisesti länsimaisia perusarvoja, kuten tasa-arvoa ja hyvinvointivaltiota.

Globaalissa kapitalismissa ei Žižekin mukaan ole enää mitään erityisesti eurooppalaista.

Juuri globaali kapitalismi luo Žižekin mukaan maailmanlaajuista epätasa-arvoa, hätää ja puutetta oman toimintalogiikkansa kautta. Globaali kapitalismi on siten terrorismin ja pakolaisuuden pohjimmainen syy, joka ajaa ihmiset uuteen nykyaikaiseen luokkataisteluun.

Žižek korostaa, että Eurooppaan kantautuva pakolaisvirta on lähtöisin juuri sellaisista maista, joissa julkinen valta on enimmäkseen toimintakyvytön (kuten esimerkiksi Syyria, Libanon, Irak, Libya, Somalia, Kongo ja Eritrea). Syy siihen, että valtiovalta on näissä maissa tuhoutunut, johtuu hänestä ennen kaikkea kansainvälisestä politiikasta ja globaalista kapitalismista.

Žižekin mukaan on ymmärrettävää, että paettuaan kotimaansa hätää Eurooppaan ihmiset eivät koe olevansa länsimaille kiittollisuudenvelassa, koska he syyttävät hädästään juuri niitä. Moni pakolaisista on paitsi nöyryytetty, myös vihainen.

Paettuaan kotimaansa hätää Eurooppaan ihmiset eivät koe olevansa länsimaille kiittollisuudenvelassa, koska he syyttävät hädästään juuri niitä

Tämä heijastuu myös uudessa luokkataistelussa, joka ei tarkoita pelkästään organisoituja terrori-iskuja, vaan myös muunlaista päämäärätöntä väkivaltaa, kuten esimerkiksi eurooppalaisten suurkaupunkilähiöiden levottomuuksia.

Esimerkkinä tästä Žižek mainitsee vuoden 2005 lähiömellakat eri puolilla Ranskaa, jotka olivat hänestä enimmäkseen siirtolaisista koostuvien joukkojen ”purkaus ilman minkäänlaista näkemystä”, eli niiden ainoana motiivina oli halu purkaa patoutunutta kaunaa ja tulla huomatuksi. Koska mellakoitsijoilla ei ollut poliittista ohjelmaa tai päämäärää, ulkopuolelta katsottuna tapahtumia oli hyvin vaikea ymmärtää.

Kapitalismin kakusta ei riitä kaikille

Žižekin mukaan on ymmärrettävää, että pakolaiset pyrkivät Eurooppaan ja mielellään vielä sen rikkaimpiin kolkkiin. He haluavat osansa kapitalismin avulla luodun vaurauden kakusta ja hyödyntää läntisten hyvinvointivaltioiden tarjoamat edut.

Ongelmana tässä on se, että pakolaisten mielissä olevien haavekuvien ja todellisuuden välillä on ylitsepääsemätön ristiriita. Euroopan unionin julistaman peruslauseen mukaan vapaa liikkuvuus kuuluu kaikille, mutta tämä ei tarkoita sitä, että kaikilla olisi oikeus asettua asumaan haluamaansa maahan ja saada sieltä itselleen miellyttävät elinolosuhteet.

Kapitalismi haluaa tavaroiden ja työvoiman vapaata liikkuvuutta, mutta samalla se haluaa kontrolloida yksilöiden asettumista tietyille alueille.

Tällaisten ”oikeuksien” toteutuminen vaatisi Žižekin mukaan radikaalia yhteiskunnallista taloudellista vallankumousta ja Euroopan unionin laajentumista kattamaan koko maailman. Tämä taas olisi jo kapitalismin omien toimintaperiaatteiden vastaista. Kapitalismi haluaa tavaroiden ja työvoiman vapaata liikkuvuutta, mutta samalla se haluaa kontrolloida yksilöiden asettumista tietyille alueille, koska sillä ei ole varaa tarjota kaikille ihmisille yhtäläisiä vapauksia ja oikeuksia.

Ongelmallista on Žižekin mukaan myös se, että osa pakolaisista on itse haluton muuttamaan elämäntyyliään, jonka perusperiaatteet eivät kaikilta osin sovi hyvinvointivaltioiden aatteisiin. Hänestä on aiheellista pohtia, kuinka moni pakolaisista todella haluaa integroitua liberaaleihin, sananvapautta ja tasa-arvoa ajaviin länsimaisiin yhteiskuntiin.

Žižek myös esittää poliittisesti varsin epäkorrektin kysymyksen: missä määrin ongelmallinen nykytilanne on abstraktin monikulttuurisuusaatteen syytä?

Koska vastavuoroisen suvaitsevaisuuden ihanne on usein jäänyt toteutumatta erilaisten kulttuurien ja ajattelutapojen yhteentörmäyksessä, tarvitaan Žižekin mukaan eurooppalaisen arvopohjan turvaamiseksi ehdottomuutta tiettyjen vähimmäisnormien (kuten uskonnon- ja yksilönvapauden, naisten oikeuksien ynnä muiden) toteuttamisessa. Toisin sanoen pakolaisille on tehtävä selväksi, että myös heidän on oltava Euroopassa suvaitsevaisia.

Euroopalla on Žižekin mukaan toki velvollisuus auttaa pakolaisia, mutta sen on hylättävä liiallinen sentimentaalisuus ja pidettävä huoli omista perimmäisistä aatteistaan ja arvoistaan.

Pakolaisvirran hallitsemiseksi tarvitaan konkreettisia yleiseurooppalaisia toimia, kuten pakolaiskeskusten perustamista kriisialueiden läheisyyteen sekä Eurooppaan pyrkivien pakolaisten digitaalista rekisteröintiä. Lisäksi Euroopan on määriteltävä selkeästi, kuinka paljon ja millaisin kriteerein se on valmis ottamaan pakolaisia ja mihin heidät voidaan sijoittaa.

Žižekin mukaan pakolaiset ovat hinta, jonka Euroopan täytyy maksaa globaalista kapitalismista

Žižekin mukaan pakolaiset ovat hinta, jonka Euroopan täytyy maksaa globaalista kapitalismista. Nykyisessä tilanteessa ei hänen mielestään ole enää kyse siitä, miten ihmiset voisivat olla mahdollisimman suvaitsevaisia, vaan siitä, miten ylipäätään voidaan tulla toimeen yhdessä.

Abstrakti monikulttuurisuusretoriikka ei juurikaan toimi, ja Žižekin mukaan kulttuuritaustaltaan erilaisia ihmisiä yhdistäisikin huomattavasti vahvemmin yhteisen vihollisen löytäminen.

Maailmanselitysten laajat kaaret

Se, mikä tämä yhteinen vihollinen olisi, on tullut jo selväksi: globaali kapitalismi, joka luo geopoliittisella areenalla uusia apartheidin muotoja muureineen ja slummeineen. Ihmisiä

yhdistäväksi toiminnaksi on otettava vieläkin uudempi luokkataistelun muoto, joka kuvastaa riistettyjen ja alistettujen globaalia solidaarisuutta.

Ikävä kyllä Žižek ei kirjansa loppupuolella juurikaan avaa, mitä tämä käytännössä tarkoittaisi.

Uusi luokkataistelu keskittyy pitkälti terrorismin ja pakolaisuuden ympärille kiinnittyvien seikkojen (eli Žižekin mukaan ”tabujen”) käsittelemiseen. Parhaimmillaan kirja onkin juuri silloin, kun Žižek perkaa eurooppalaisen poliittisen diskurssin ongelmakohtia ja esteitä, jotka hankaloittavat vapaata ja ennakkoluulotonta keskustelua.

Lukijan kannalta harmillista kirjassa on se, että Žižek – tyypilliseen tapansa – niputtaa hyvin suuria käsitteellisiä kokonaisuuksia yhteen pyrkiessään esittämään laajempia maailmanselityksiä.

Erityisen ongelmallisena näyttäytyy Žižekin taipumus linkittää toisinaan terrorismin ja pakolaisuuden käsitteet toisiinsa siten, että ne muodostavat lukijan silmissä yhtenäisen asiakokonaisuuden.

Erityisen ongelmallisena näyttäytyy tekstissä Žižekin taipumus linkittää toisinaan terrorismin ja pakolaisuuden käsitteet toisiinsa siten, että ne vaikuttaisivat muodostavan lukijan silmissä yhtenäisen asiakokonaisuuden. Tätä voidaan pitää selkeänä virheenä.

Mikäli kirjan lajityypiksi nähdään pamfletti, räikeätkin yleistyksiset olisivat toki hyväksyttävissä edellyttäen, että terminologia säilyy johdonmukaisena. Näin ei *Uuden luokkataistelun* kohdalla läheskään koko ajan tapahdu.

Puutteistaan huolimatta *Uusi luokkataistelu* onnistuu juuri siinä, missä Žižek yleensäkin suoriutuu parhaiten: herättämään ajatuksia. Hän ei epäröi esittää poliittisesti epäkorrekteja kysymyksiä silloin, kun kokee ne tarpeellisiksi.

Kari Kulovaara toimii opettajana Jyväskylän yliopiston valtio-opin laitoksella.